

INDUSTRIJA NAFTE, DERIVATA NAFTE I GASA

1,50

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Imajući u vidu da je počev od 2024. godine uvedena refakcija akciza za poljoprivredna gazdinstva, razmotriti ukidanje fiksirane cene evrodizela u Uredbi o ograničenju visine cene derivata nafte.	2023		√	
Ukinuti Uredbu o ograničenju visine cena derivata nafte.	2022			√
Uskladiti nacionalnu regulativu radi implementacije Mehanizma prekograničnog prilagođavanja (cene) ugljenika (CBAM od Carbon Border Adjustment Mechanism) i uvođenja sistema za trgovanje emisijama.	2024		√	
Uvesti poseban marker prilikom markiranja derivata koji se prodaju plovilima u domaćem saobraćaju.	2021			√
Ponovo uvesti refakciju akcize na gorivo koje se koristi u domaćem vodnom saobraćaju.	2021			√
Smanjiti nivo akciznog oporezivanja za TNG u cilju povećanja potrošnje ovog derivata.	2021			√
Primeniti opštu stopu PDV-a od 20% na potrošnju CNG-a i otpočeti primenu akciznog oporezivanja, radi eliminisanja efekata povlašćenog tretmana CNG-a u odnosu na ostala pogonska goriva.	2021	√		
Zaključiti bilateralne sporazume o pravu transportera na povraćaj PDV-a na gorivo kupljeno u Srbiji sa Bugarskom, Turskom, Grčkom, Severnom Makedonijom i Crnom Gorom, kao i sa ostalim zemljama čiji kamioni koriste Srbiju kao tranzitnu zemlju.	2021			√

STANJE

Globalno tržište sirove nafte i prirodnog gasa u 2024. godini kretalo se pod uticajem kontrolisane ponude OPEC+¹ i promenljive potražnje, povećanih geopolitičkih tenzija, usporavanja globalne privredne aktivnosti i kontinuiranog fokusa na energetske tranziciju.

Cena nafte je u 2024. godini pokazala stabilnost i iznosila je u proseku 80 USD/bbl (tipa Brent), što je za oko 2% niže u odnosu na prethodnu godinu. Najviša cena tokom godine je bila oko 93 USD/bbl u aprilu, dok je najniža cena bila oko 70 USD/bbl tokom septembra meseca, što ukazuje na jedan od najstabilnijih perioda za trgovanje još od 2019. godine.

Kompanije koje posluju u sektoru nafte i gasa u Republici Srbiji su u svojim procesima tranzicije u energetske kompanije i tokom 2024. godine nastavile sa ulaganjem u oblasti obnovljivih izvora energije, prevashodno u cilju povećanja proizvodnje električne energije iz solarnih panela na stanicama za snabdevanje gorivom. Kako bi se pro-

ces zelene tranzicije u sektoru energetike i privredi Republike Srbije pospešio, neophodno je da se nastavi proces donošenja odgovarajućih propisa uz konsultacije i saradnju sa privredom.

Značajan problem za slobodno funkcionisanje tržišta naftnih derivata i dalje predstavlja primena Uredbe o ograničenju visine cena derivata nafte koja važi od 10. februara 2022. godine, kada je doneta radi sprečavanja negativnih efekata nastalih usled globalnih tržišnih poremećaja. Tokom 2024. godine izmene uredbe su objavljene tri puta, a fiksna naknada za najvišu maloprodajnu cenu u odnosu na prosečnu veleprodajnu cenu je tokom godine promenjena samo jednom u martu sa 13 na 16 dinara. U 2025. godini Uredba je menjana tri puta i marža je povećana na konačnih 19 dinara u oktobru. Ministarstvo nadležno za poslove energetike je, u skladu sa važećom Uredbom o ograničenju visine derivata nafte, u 2024. godini donelo Pravilnik o obračunu prosečne veleprodajne cene derivata nafte evro dizel i evro premijum BMB 95, kojim se utvrđuje prosečna veleprodajna cena navedenim derivatima nafte na definisanom paritetu sa uračunatim svim zavisnim troškovima. Uredba o privremenoj meri ograničavanja cene gasa i nadoknadi razlike u ceni prirodnog gasa nabavljenog

¹ Organization of the Petroleum Exporting Countries plus selected non-member countries, including Russia

iz uvoza ili proizvedenog u Srbiji u slučaju poremećaja na tržištu prirodnog gasa nakon drugog produžavanja iz oktobra 2023. godine i dalje je na snazi.

Prema podacima iz Energetskog bilansa Republike Srbije, proizvodnja nafte u Republici Srbiji obavlja se na 866 naftnih i 66 gasnih bušotina u eksploataciji, na kojima se primenjuju različite metode eksploatacije, a pored ovih u 2024. godini dodatno su puštene u rad 44 nove bušotine (43 razradne i jedna istražna bušotina). NIS a.d. Novi Sad je jedina kompanija u Republici Srbiji koja se bavi istraživanjem i proizvodnjom nafte i gasa, kao i preradom nafte i proizvodnjom naftnih derivata u Rafineriji nafte Pančevo, ukupnog kapaciteta prerade 4,8 miliona tona sirove nafte godišnje. Takođe, NIS a.d. Novi Sad poseduje i Pogon za pripremu i transport nafte i gasa u Elemiru, kao i proizvodna postrojenja HIP-Petrohemije, najvećeg proizvođača petrohemijskih proizvoda u Republici Srbiji sa proizvodnim postrojenjima u Pančevu, Elemiru i Crepaji. U prerađivačkim kapacitetima u Srbiji se proizvodi širok spektar derivata nafte – tečni naftni gas, motorni benzini i gasna ulja, avio goriva, putni i industrijski bitumeni, maziva, ulja, sirovine za petrohemijsku industriju i drugi proizvodi na bazi nafte, uključujući i petrohemijske proizvode.

U januaru 2025. godine Kancelarija za kontrolu strane imovine pri Ministarstvu finansija SAD (The Office of Foreign Assets Control „OFAC“) uvrstila je NIS a.d. Novi Sad, kao kompaniju nad kojom je Gazprom Neft u tom momentu imao 50% vlasništva, na SDN listu (Specially Designated Nationals). Time su ovoj kompaniji uvedene sankcije, s tim da se periodičnim izdavanjem posebnih licenci omogućava kontinuirano poslovanje kompanije.

Prema podacima Agencije za energetiku Republike Srbije, u 2024. godini je 63 energetska subjekta imalo licencu za delatnost trgovine naftom, derivatima nafte, biogorivima, biotečnostima, komprimovanim prirodnim gasom i vodonikom, nepromenjeno u odnosu na 2023. godinu.

NIS a.d. Novi Sad poseduje najveću maloprodajnu mrežu i najveće skladišne kapacitete za sve vrste motornih goriva. Među kompanijama koje imaju veće učešće na tržištu nafte i naftnih derivata su međunarodne kompanije Lukoil, OMV Srbija, MOL Serbia, EKO Serbia, Petrol, ali i domaća privredna društva Knez Petrol, poslovni sistem Mihajlović, Euro Petrol, Art Petrol i Radun AVIA. Veliki broj ovih kompanija obavlja delatnost trgovine na veliko najčešće na zakupljenim rezervoarima kod trećih lica, odnosno kod

vlasnika skladišta. Nasuprot tome, u maloprodaji veći broj kompanija u potpunosti ili većim delom obavljaju delatnost na stanicama za snabdevanje vozila u sopstvenom vlasništvu.

Proizvodnja tečnog naftnog gasa (TNG), kao derivata prirodnog gasa, obavlja se u Pogonu za pripremu i transport nafte i gasa NIS a.d. Novi Sad u Elemiru i u Odžacima u pogonima Standard gas d.o.o. i pogonima Hipol a.d, gde se kao sirovina za proizvodnju koristi uvozni gasni kondenzat, odnosno široka frakcija lakih ugljovodonika. Proizvodnju propan-butan smeše i autogasa, zasnovanu na namešavanju komponenata, obavlja kompanija Petrol LPG d.o.o. Beograd u pogonu u Smederevu, a kompanija VML d.o.o. Beograd obavlja istu delatnost u pogonu u Jakovu.

Transport derivata nafte u Republici Srbiji obavlja se železničkim, brodskim i drumskim saobraćajem. Od rafinerija do terminalskih postrojenja uglavnom se obavlja železničkim i brodskim transportom, a u razvoju do krajnjih potrošača, drumskim. Jedino privredno društvo koje obavlja delatnost transporta nafte naftovodom u Republici Srbiji je Transnafta AD Pančevo po regulisanim cenama s obzirom da je navedena delatnost od opšteg interesa. Kompanija obavlja delatnost transporta nafte naftovodom koji se prostire na trasi od reke Dunav od Sotina na granici sa Republikom Hrvatskom do Rafinerije Pančevo i njegova ukupna dužina je 154,5 km. Deonica Bačko Novo Selo - Rafinerija Novi Sad dugačka je 63,3 km, a deonica Rafinerija Novi Sad - Rafinerija Pančevo 91 km. Procenjena količina uvozne sirove nafte za 2024. godinu koja se transportuje deonicom naftovoda DN-2 (Novi Sad - Pančevo) i ulazi u rafineriju je 2,85 miliona tona, a domaće sirove nafte je 0,65 miliona tona. Ovaj naftovod je deo magistralnog Jadranskog naftovoda (JANAF), puštenog u rad 1979. godine. Pripadajuću infrastrukturu naftovoda čini terminal u Novom Sadu sa četiri rezervoara za sirovu naftu od po 10.000 m³ i dva rezervoara od po 20.000 m³, dispečerskim centrom i pumpnom stanicom, mernom stanicom u Pančevu i osam blok-stanica duž trase naftovoda.

Uvoz nafte se u najvećoj meri obavlja iz jednog pravca, naftovodom JANAF sa terminala Omišalj (Krk, Republika Hrvatska). U cilju diverzifikacije pravaca snabdevanja sirovom naftom u dugom roku, u toku su aktivnosti usmerene ka izgradnji novog naftovoda kapaciteta do 5 miliona tona godišnje između Srbije i Mađarske. Početak radova planiran je za sledeću godinu, a dužina trase na teritoriji Srbije iznosiće 113 kilometara.

Ukupno snabdevanje sirovom naftom i poluproizvodima iz domaće proizvodnje i uvoza za preradu u rafinerijama u 2024. godini je iznosilo 3,410 miliona tona, što je niže za oko 4,5% u odnosu na 2023. godinu. U 2024. godini proizvedeno je 0,826 miliona tona sirove nafte (23% od ukupne potrošnje), a 2,581 miliona tona (77%) je obezbeđeno iz uvoza. Proizvodnja derivata u 2024. godini iznosila je oko 3,706 miliona tona, što je oko 9,1% manje u odnosu na 2023. godinu. Uvoz derivata je bio oko 12% veći u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 1,025 miliona tona, dok je izvoz bio 0,572 miliona tona odnosno oko 2% više.

Ukupna proizvodnja prirodnog gasa u zemlji u 2024. godini iznosila je 302,431 miliona m³, oko 3,3% manje od prethodne godine, dok je uvoz iznosio 2.440,530 miliona m³, odnosno oko 7,8% manje. Potrebne količine prirodnog gasa u 2025. godini obezbediće se 10% iz domaće proizvodnje i 90% iz uvoza.

POBOLJŠANJA

Tokom 2024. godine, došlo je do stabilizacije snabdevanja naftnim derivatima na globalnom tržištu, u smislu dostupnih količina i mogućnosti dopreme, što se svakako pozitivno odrazilo i na region jugoistočne Evrope.

Nastavljene su aktivnosti državnih organa u oblasti uređenja energetske tranzicije. Usvojen je Integrisani nacionalni energetski i klimatski plan Republike Srbije za period do 2030. godine sa vizijom do 2050. godine i Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2040. godine, sa projekcijama do 2050. godine. U toku je izrada Zakona o nafti, Zakona o gasu i Zakona o obaveznim rezervama nafte, prirodnog gasa i koji će urediti specifičnosti svake od ovih delatnosti.

Početkom 2024. godine uvođenjem refakcije akcize došlo je do poboljšanja u oblasti uspostavljanja sistemskog subvencionisanja snabdevanja poljoprivrednika gorivom po povlašćenoj ceni. Nakon poslednjeg povećanja od 1. jula 2025. godine, refakcija akcize za poljoprivrednike iznosi 56,1 RSD po litru, do 100 litara po hektaru prijavljene površine, a najviše do 100 hektara površine. Time su ispunjeni preduslovi za rešavanje pitanja ograničenja cena derivata.

Izmenama i dopunama Zakona o akcizama usvojenim u novembru 2024. godine, usvojeno je i povećanje refakcije akcize za određene derivate nafte i biogoriva koji se koriste kao motorno gorivo za transportne svrhe za prevoz putnika

i tereta. Od 1. jula 2025. godine, povećan je iznos koji će se prevoznici vraćati za dizel gorivo za 19,37 dinara po litru – sa 15,19 dinara na 34,56 dinara. Očekuje se da će ova mera poboljšati ekonomski položaj svih koji se bave prevozom tereta i putnika u drumskom saobraćaju, posebno u delu koji se odnosi na domaći drumski prevoz.

Dodatno, izmenama i dopunama Zakona o akcizama uvedena je i akciza na komprimovani prirodni gas (CNG), sa primenom od 1. januara 2026. godine. Uvođenjem akcize na CNG doći će do uravnoteženja tržišta, budući da se na CNG do sada nije obračunavala akciza i da se primenjivala niža poreska stopa od 10% za promet, te je CNG bio konkurentniji u odnosu na ostala pogonska goriva.

PREOSTALI PROBLEMI

Ograničenje cena naftnih derivata u Republici Srbiji koje je na snazi više od tri godine ima značajan negativni uticaj na poslovanje kompanija i narušava tržište naftnih derivata. Iako je snabdevanje derivatima značajno unapređeno u odnosu na 2022. godinu i odvija se nesmetano, cene naftnih derivata su u Republici Srbiji i dalje regulisane od strane državnih organa. Tokom 2024. godine Uredba o ograničenju visine cena naftnih derivata produžavana je tri puta, a u 2025. godini Uredba je još dva puta produžena.

Povezan i veoma značajan problem ostaje netržišna cena evrodizela za registrovana poljoprivredna gazdinstva, određena kao obavezujuća za jednog dobavljača na tržištu, koja je dovela do značajne preraspodele tržišnih udela u segmentu snabdevanja poljoprivrede. Kao što je navedeno, početkom 2024. godine uvedena je refakcija akcize za poljoprivrednike za namensku potrošnju goriva kao vid subvencionisane cene, te je ovo još jedan razlog zašto cena evrodizela ne treba da više bude regulisana.

Skrenuli bismo pažnju da će se od 1. januara 2026. godine za određene robe koje se izvoze u EU primenjivati Mehanizam prekograničnog prilagođavanja (cene) ugljenika (CBAM od Carbon Border Adjustment Mechanism), odnosno prekogranična taksa koja se obračunava na osnovu emisija ugljen-dioksida ili drugih gasova sa efektom staklene bašte koji nastaju tokom proizvodnje. U toku je prelazni period za primenu CBAM-a, tokom kojeg su budući obveznici u obavezi da izveštavaju, ali ne i da plaćaju finansijsko usklađivanje, niti da verifikuju izveštaj od strane akreditovanog verifikatora. Ono što nedostaje u ovom momentu u Srbiji je usklađivanje nacionalnih propisa radi pripreme za

implementaciju CBAM mehanizma, kao i mogućnosti za trgovinu emisijama.

Trenutno se najveći deo plovila u domaćem saobraćaju nelegalno snabdeva derivatima putem autocisterni na mestima koja ne ispunjavaju ni minimum bezbednosnih i ekoloških kriterijuma. Uvođenjem posebnog markera prilikom markiranja derivata koji se prodaju plovilima u domaćem saobraćaju sprečile bi se zloupotrebe sa korišćenjem nemarkirane (carinske) robe u kabotaži, što bi pozitivno uticalo na prihode budžeta Republike Srbije i omogućilo jednostavnu proveru brodova u domaćem saobraćaju u pogledu mesta snabdevanja.

Ponovno uvođenje refakcije akcize na gorivo koje se koristi u domaćem vodnom saobraćaju, za koje brodar dostavi dokaz da se snabdeo na mestu predviđenom za snabdevanje brodova pogonskim gorivom, pozitivno bi uticala na konkurentnost rečnog transporta kao ekološki prihvatljivog vida transporta. Takođe, refakcija akcize

na ovo gorivo bi snabdevanje na legalnim bunker stanicama učinilo atraktivnom opcijom za brodare čime bi se eliminisali bezbednosni i ekološki rizici koji postoje kod sadašnjeg načina snabdevanja pogonskim gorivom putem autocisterni.

I pored intenzivne i kontinuirane kontrole nelegalne trgovine naftnim derivatima u zemlji, istu je neophodno nastaviti, uz obezbeđenje i razvoj kapaciteta inspeksijskih organa za obavljanje kontrolnih aktivnosti.

TNG je u Srbiji opterećen visokom akcizom, među najvišim u regionu, čime se destimuliše korišćenje ovog ekološkog derivata.

U međunarodnom putničkom i teretnom drumskom transportu vozila kupuju manje količine goriva u Srbiji, dok je sa druge strane sve veći broj domaćih prevoznika koji kupuju gorivo van Srbije usled povoljnije akcizne politike u zemljama regiona.

PREPORUKE SAVETA

- Imajući u vidu da je počev od 2024. godine uvedena refakcija akciza za poljoprivredna gazdinstva, razmotriti ukidanje fiksirane cene evrodizela u Uredbi o ograničenju visine cene derivata nafte.
- Ukinuti Uredbu o ograničenju visine cena derivata nafte.
- Uskladiti nacionalnu regulativu radi implementacije Mehanizma prekograničnog prilagođavanja (cene) ugljenika (CBAM od Carbon Border Adjustment Mechanism) i uvođenja sistema za trgovanje emisijama.
- Uvesti poseban marker prilikom markiranja derivata koji se prodaju plovilima u domaćem saobraćaju.
- Ponovo uvesti refakciju akcize na gorivo koje se koristi u domaćem vodnom saobraćaju.
- Smanjiti nivo akciznog oporezivanja za TNG u cilju povećanja potrošnje ovog derivata.
- Primeniti opštu stopu PDV-a od 20% na potrošnju CNG-a i otpočeti primenu akciznog oporezivanja, radi eliminisanja efekata povlašćenog tretmana CNG-a u odnosu na ostala pogonska goriva.
- Zaključiti bilateralne sporazume o pravu transportera na povraćaj PDV-a na gorivo kupljeno u Srbiji sa Bugarskom, Turskom, Grčkom, Severnom Makedonijom i Crnom Gorom, kao i sa ostalim zemljama čiji kamioni koriste Srbiju kao tranzitnu zemlju.